

ВОДИЧ

НИШТОВНОСТ И ПОБИВАЊЕ НА ОДЛУКА НА СОБРАНИЕ, НИШТОВНОСТ И ПОБИВАЊЕ НА ОДЛУКА НА СОБИР НА СОДРУЖНИЦИ И УТВРДУВАЊЕ НА НИШТОВНОСТ НА ДРУШТВО

Оваа публикација е подготвена од страна на Виолета Поповска со великодушната поддршка на Агенцијата на САД за Меѓународен Развој (УСАИД)

Мислењата изразени во оваа публикација им припаѓаат на авторите и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за Меѓународен Развој и Владата на Соединетите Американски Држави.

Вовед

Законот за трговските друштва (во понатамошниот текст ЗТД) согласно правната литература и законодавството прави разлика помеѓу двата вида на неважност на правната работа, во овој случај на одлуката донесена на собранието на акционери односно на собирот на содружници: ништовноста и побивањето. Овие два института се уредени со Законот за облигационите односи (во понатамошниот текст ЗОО). ЗОО како општ пропис, во однос на ништовноста и побивањето се применува и на одлуката донесена на собранието на акционери односно на собирот на содружници, ако со одредбите на ЗТД не е нешто посебно предвидено, кое нешто значи дека ЗТД во однос на ЗОО е *lex specialis*.

Исто така во ЗТД, со членот 33, во согласност со Првата директива на Европската унија, како новина е внесена можноста да се утврди ништовност на трговско друштво и во кој член се наведени правните последици од утврдената ништовност на друштвото.

Ништовност и побивање на одлуката на собранието

Правниот карактер на одлуката на собранието. Донесувањето на одлука на собрание е начин на којшто се формира волјата на друштвото со намера да предизвика одредени правни последици. Одлуката се донесува со гласање на акционерите за одреден предлог.

Одлуката на собранието е правен акт со којшто се уредува работењето и организацијата на акционерското друштво. Правните последици на одлуката се промените на постоечката состојба; се создаваат, укинуваат и менуваат правата и обврските коишто пред нејзиното донесување не постоеле или биле поинакви.

Одлуката на собранието не е договор, со оглед на тоа дека битен елемент на секој договор е согласноста на сите договорни страни, додека за донесување на одлуката на собранието доволно е пропишаното мнозинство на гласови на акционерите. Затоа одлуката на собранието е корпоративен акт со којшто акционерите ја формираат волјата на друштвото.

Ништовност и побивање на одлуката на собрание. ЗТД општите начела за ништовноста и побивањето ги конкретизира на одлуката на собранието.

Имено, може да се каже дека ништовна е одлуката на собрание ако има такви недостатоци заради коишто се смета дека не е ни донесена, т.е. како да не постои.

Одлука којашто се побива би била таква одлука којашто е валидна и ги предизвикува сите предвидени правни последици, но заради одредени недостатоци може да се побива и да се прогласи за неважечка. Одлуката може да се побива само со тужба и судската одлука има конститутивно значење, зошто од пресудата на судот зависи дали конкретната одлука е ништовна, т.е. одлуката е валидна се додека судот не ја поништи.

Додека пак кога ништовноста се утврдува со тужба судската пресуда има декларативно значење.

Меѓутоа, и покрај корисноста за разликување дали некоја одлука е ништовна или може да се побива, посебно од аспект на поставување на тужбеното барање, нема потреба да се создаваат посебни форми на одлуки коишто би се подведувале или не би се подведувале под одредбите на ЗТД за ништовност и побивање на одлуката на собранието. ЗТД е доволно јасен во одредувањето на едниот или другиот институт и нивните посебности, а надвор од тоа секогаш се применуваат и прописите на општото право во таа материја, односно одредбите на ЗОО.

Значење. Постојењето или непостојењето на ништовноста или на побивањето на одлуката на собранието, спаѓа меѓу најважните прашања во судската пракса во подрачјето на правото на акционерското друштво. Во внатрешните односи донесувањето на ништовни одлуки и одлуки коишто може да се побиваат доведува до непотребно повторно одлучување што ги зголемува трошоците за одржување на собранието, а што е најважно обично со таквите одлуки им се нанесува штета на малцинските акционери. Можноста за поништување и побивање на таквите одлуки во голема мера е средство за заштита на малцинските акционери од злоупотреба на мнозинството акционери. Еднакво значење има можноста за побивање на одлуката на собранието и за доверителите на друштвото, затоа што тоа едновременно е и форма за нивна заштита од одлуката на друштвото којашто може да ги доведе во потешка положба. Едногласноста на акционерите не ја прави ништовната одлука валидна

Законски причини за ништовност. Во ЗТД изрично се пропишани случаи кога одлуката на собрание е ништовна, пример:

- во членот 434, став 4 е предвидено дека: “Одлуката на собранието за условно зголемување на основна главнина донесена спротивно на одредбите на овој член е ништовна”;
- во членот 439, став 6 меѓу другото е предвидено дека: “...одлуката на собранието којашто е спротивна на став 5 од овој член е ништовна”
- во членот 445, став 3 е предвидено дека: “Ако намалувањето на основната главнина на друштвото е извршено спротивно на ставовите 1 и 2 од овој член, одлуката за намалување на основната главнина е ништовна

Меѓутоа, покрај случаите изрично пропишани со ЗТД, во членот 408 се наведени и други случаи кога одлуката на собранието е ништовна, а за коишто за дел од нив подолу во текстот ќе стане збор.

Пропустите сторени при свикувањето на собрание, секако дека би се однесувале на одредбите од член 385, 386, 387 и 388 од ЗТД. Законот, меѓутоа, овозможува и покрај сторените повреди при свикување на собранието, донесената одлука да е валидна ако на собранието присуствувале сите акционери. Имено, и покрај недостатоците во свикувањето на собранието, донесената одлука на тоа собрание нема да биде ништовна ако на собранието присуствуваат или на неа се застапени сите акционери на друштвото. Притоа се мисли на сите акционери кои се овластени да учествуваат на собранието. Не се земаат во предвид

сопствените акции на друштвото ниту пак акциите на друштвата коишто се зависни од друштвото чие собрание се одржува. Мораат да бидат застапени и акционерите кои немаат право на глас (акционери коишто имаат акции без право на глас, акционери чиешто право на глас за одлучување по одредени прашања им е исклучено), зошто имаат право на учество во работата на собранието. За акцијата којашто им припаѓа на поголем број акционери (сосопственици на акција) доволно е да се појави нивниот заеднички застапник или сите акционери на кои заедно им припаѓа. За да во овие случаи се смета дека на собранието присуствувале сите акционери, со што одлуката на собранието сепак би била валидна, не се бара тие сите да се согласат со така донесената одлука. Имено, акционер кој присуствува на собранието и не изјави противење на одлуката дури и би ја изгубил можноста за побивање на донесената одлука, ако за такво побивање би имало место. Кога друштвото има само еден акционер, по правило нема да се поставува прашањето за повреда на правилата за свикување на собранието, а ако ги има, ништовноста лесно се отстранува со присуство на тој еден акционер на собранието.

Пропусти во врска со записникот на собранието. Пример: ништовна е одлуката на собранието којашто нотарот не би ја внел во записникот што се води за тоа собрание, како ни утврдувањето на претседавачот на собранието за тоа која одлука е донесена, начинот како се гласало и резултатот на гласањето. Ако недостасува нешто од наведеното одлуката е ништовна. Резултатите на гласањето треба да се наведат така што без сомневање може да се провери колку гласови се “за”, а колку “против” и “воздржани”. Треба да се смета за ништовна и одлуката која би била наведена во записникот, па дури и да е наведено за се она погорекажано, ако во записникот не би биле наведени местото и времето на одржување на собранието.

Одлуката на собрание да е спротивна на битието на друштвото или ако нејзината содржина е спротивна на закон. Кога одлуката е спротивна на битието на друштвото, тоа значи дека одлуката е донесена спротивно на правилата за организација на акционерското друштво, т.е. кога ќе ја донесе собранието, а за која одлука тоа не е надлежно да ја донесе. ЗТД, имено, цврсто ги одредува односите помеѓу органите на друштвото и дозволува отстапување само таму каде е изрично пропишано. Ништовна е одлуката на собрание со која се менува или се донесува статутот на друштвото ако со неа се отстапува од решенијата пропишани со законот, а тој тоа изрично да не го допуштил. Иако во ЗТД на местото каде се пропишува тоа ограничување не е одредено дека последицата на таквото постапување е ништовност на одлуката со којашто тоа би се сторило, таа последица произлегува од околноста дека таквата одлука би била спротивна на битието на друштвото.

Одлуката на собрание со којашто таа би навлегувала во надлежност на другите органи би била ништовна, зошто е спротивна на битието на друштвото. На пример тоа би биле одлуките со коишто се прават повреди на правилата за поделба на капиталот на акции, потоа одлуките со коишто се навлегува на подрачјето на раководењето, ако органот на управување не побарал од собранието да ги донесе.

Содржината на одлуката на собрание да е спротивна на моралот. Под морал, во деловниот свет вообичаено, се подразбираат добрите деловни обичаи. Одлуката на собранието е спротивна на добрите деловни обичаи ако со неа се повредат нормите на деловниот морал. Но, одлуката на собранието е ништовна и кога моралот на друштвото не се ограничува на деловниот морал, туку ги опфаќа и сите морални норми кои значат граница на ограничување на автономијата на странките со оглед на правните работи во коишто влегуваат. Злоупотребата на власта, повредата на начелото на доверба, или начелото на еднакво постапување, се уште не се сами по себе спротивни на моралот. Мора да постои уште една дополнителна причина, а тоа е свесно нанесување штета на доверителите. Односно, тоа се случаите кога е во прашање заштитата на лицата кои не се овластени да ги побиваат одлуките на собранието, значи трети лица, по правило доверителите.

Ништовност врз основа на одлука на судот. Ништовна е одлуката на собранието којашто судот ќе ја прогласи за ништовна врз основа на тужба за утврдување на ништовност, или тужба со којашто таквата одлука се побива. Во овие случаи станува збор за конститутивна тужба и конститутивна пресуда на судот. Ништовноста дејствува *ex tunc*. Дејството на пресудата настапува по правосилноста и притоа повеќе не е битно каква била одлуката на собранието којашто во тој момент е огласена за ништовна. Не е битно дали станува збор за ништовна или побивна одлука и во двата случаи последицата е иста.

Отстранување на последицата на ништовноста иако постои причина за ништовност на одлуката - конвалитација *ex lege*. По донесувањето на одлуките на собранието тие мора да се спроведат во живот. За да друштвото не би било во трајна неизвесност заради можноста одлуките на собранието да се поништат, законодавецот заради сигурноста на друштвото и правниот промет одредил дека на ништовноста на одлуките никој не може да се повикува ако се тие запишани во трговскиот регистар. Иако постои основно правило дека ништовните одлуки се такви од почетокот, заради потребите на правниот промет тие се конвалитираат, но само во посебни случаи утврдени во членот 409 од ЗТД. Се работи за конвалитација (оснажување, оздравување) на ништовните одлуки од посебен вид според самиот закон, т.е не е потребно никакво дејствие или постапка за да првобитната ништовна одлука може да се примени.

Кога конвалитацијата е дозволена. Како што се причините за ништовноста различни, така се и условите и причините за конвалитација различни, а бидејќи одредбите од членот 409 од ЗТД се од присилен карактер, конвалитацијата постои само за оние ништовни одлуки на собранието за коишто законодавецот тоа изрично го предвидува.

Тужба за утврдување на ништовност - лица овластени да поднесат тужба. Посебноста на одредбите на ЗТД за ништовноста се состои во утврдувањето на рокови во коишто може да се поднесе тужбата (член 410, став 3 од ЗТД), што е спротивно на општото начело утврдено во ЗОО дека правото на истакнување на ништовноста не се гаси (член 102 од ЗОО) и во тоа што, покрај основното начело на ЗОО дека на

ништовноста може да се повикува секое лице кое има правен интерес, кругот на лица кои можат да се повикаат на ништовност на одлуката на собрание е ограничен. Имено, тужба со која се бара утврдување на ништовност на одлука на собранието може да поднесе:

- секој акционер,
- органот на управување,
- член на органот на управување, или
- член на надзорниот одбор

Акционери. Во акционерското друштво секој акционер е “заинтересирано лице” па законодавецот на секој од нив му дава право да се повикува на ништовност на одлуката на собрание како форма на заштита на малцинските акционери и надзор над мнозинските акционери, бидејќи мнозинството е овластено да одлучува во краен случај и на штета на малцинските акционери.

На ништовноста може да се повикува секој акционер, без оглед на родот на акциите коишто ги има па дури и оној кој нема право на глас.

Ако акционерот ја оттуѓи акцијата по донесувањето на ништовна одлука или на кој и да било друг начин акцијата го смени имателот (на пример, со наследување на починат акционер и сл.) се поставува прашањето кој е овластен да поднесе тужба за утврдување на ништовност. Некои автори се на становиште дека тоа е она лице кое имало статус на акционер во моментот на донесување на ништовната одлука. Со оглед да ЗТД изрично утврдува дека тужба против друштвото со која се бара утврдување на ништовност на одлука на собрание може да ја поднесе секој акционер, тоа право на тужба го има оној кој бил акционер во моментот на поднесувањето на тужбата. Акционер е секогаш оној кој може да се легитимира во тоа својство .

Органот на управување, член на органот на управување или на надзорниот одбор. На ништовност не може да се повикува надзорниот одбор како орган на друштвото, бидејќи тој орган врши надзор над водењето на работите на друштвото, и тесно е поврзан со собранието, а собранието и го избира. Заради тоа законодавецот тоа право го предвидел само за органот на управување, иако не станува збор за правно лице. Промените во органот на управување по поднесувањето на тужбата не влијаат на водење на спорот, зошто станува збор за орган којшто во друштвото е постојан без оглед на составот на неговите членови. За поднесување на тужбата и евентуално за дејствијата коишто треба да ги преземат како и за евентуалното повлекување на тужбата, спогодба и сл. органот одлучува по правилата по коишто ги донесува и одлуките, а го застапува лице кое ќе го одреди некој од неговите членови или претседателот, кое лице може да даде и полномошно на друго лице да го застапува во постапката.

Правото да поднесе тужба законот го предвидува и за член на органот на управување или член на надзорниот одбор, без оглед дали имаат статус на акционер или не. Но тие мора тоа својство да го имаат во време на поднесувањето на тужбата, а и после тоа, па и на денот на последната усна расправа пред судот. Тоа право го немаат поранешните

членови на органот на управување, односно на надзорниот одбор. Член на органот кој ја поднел тужбата и на кој тоа својство ќе му престане од било која причина за време на постапката го губи овластувањето за водење на тој спор. Неговиот наследник во тој орган може да ја преземе постапката, но само ако се исполнат претпоставките коишто по правилата на ЗПП се бараат за промена на странка во постапката.

Правото на повикување на ништовност на одлука на собранието е субјективно право кое произлегува од членството во акционерското друштво, односно од членството во органот на управување или во надзорниот одбор. Со оглед дека одредбите за ограничениот број на лицата кои можат да поднесат тужба за утврдување на ништовност се од присилан карактер, со статутот тој круг на лица или органи не може да се прошири ниту да се намали, ниту пак да се предвидат посебни услови за поднесување на тужба.

Во членот, 410 став 1 е предвидено дека ништовноста може да се истакнува со тужба и на кој било друг начин. Ова значи дека повикување на ништовност на одлука на собранието не мора да се остварува со поднесување на тужба до надлежниот суд, туку може да се истакнува и на друг начин. Секако дека тужбата ќе биде крајното средство, т.е. кога на кој било друг начин нема да се отстрани ништовноста. Главниот начин би бил тој да собранието донесе друга валидна одлука за истата работа и без судска пресуда.

Општо за побивање на одлуката на собрание. За разлика од ништовната одлука, одлуката на собранието којашто може да се побива е валидна до правосилноста на судската одлука. Односно, одлуката на собранието којашто може да се побива заради тоа што е противправна не е ништовна според ЗТД, туку постоењето на причини за побивање на одлуката нема непосредно дејство на нејзината валидност, како кога постои причина кај ништовноста, се додека некој со успех не успее да постигне нејзино побивање.

Побивањето може да се остварува само со тужба за побивање за чиешто поднесување се овластени ограничен круг на лица и којашто мора да се поднесе во рок од триесет дена од денот на донесување на одлуката, односно и за поднесување тужба за побивање важат истите рокови предвидени во членот 410, став 3 од ЗТД. Ако некои од лицата кои се овластени да поднесат тужба за побивање на одлуката на собрание тоа не го сторат во предвидениот рок, без оглед на невалидноста на одлуката, таа ќе стане конечно валидна. Тужба за побивање на одлука на собрание се поднесува против друштвото, зошто само со правосилна одлука на судот може одлуката којашто се побива да биде прогласена за ништовна.

Иако во ЗТД не е посебно утврдено, сепак имајќи ги предвид општите одредби за овој институт сместени во ЗОО, може да се каже дека побивањето на одлука на собрание е дозволено ако одлуката е донесена спротивно на закон или на статутот на друштвото.

ЗТД во членот 412, став 1 и 2 наведува посебни причини за побивање за коишто смета дека се доволно посебни и битни, па и треба посебно да ги предвиди, на пример побивање на одлука за којашто акционерот со

гласањето се обидел за себе или за некој друг да стекне корист на штета на друштвото или на другите акционери, или побивање на одлука која се темели на тоа дека е ускратено давањето на известувањето коешто влијаело на донесувањето на одлуката.

Основи за побивање. Донесувањето на одлука спротивно на закон, односно на статутот може да се однесува на повреда на одредбите за постапката или во повреда на материјалните одредби на законот или статутот.

Спротивност на одредбите за постапката. Вообичаената судска пракса и правната литература во земјите во коишто акционерството долгогодишно постои се на ставот дека се претпоставува причинската врска помеѓу недостатоците во постапката и одлуката на собранието. Притоа не е потребно цврст доказ за причинската врска туку е доволно дека недостатокот во постапката може да има влијание на дејството на одлуката (потенцијална причина). Меѓутоа, поновите ставови во правната литература не се задоволуваат со критериумот на претпоставена врска на одлуката заради недостаток во постапката. Туку бараат сеопфатна проценка на карактерот на повредата, а недостатокот мора да биде битен за последиците кои го засегаат акционерот. Но, може да се каже имајќи ги предвид наведените ставови, дека во случаите кога повредата на законот или статутот се такви да не може да се утврди дека се битни, односно дека повредите се безначајни, тогаш судот нема да ги земе во предвид.

Во контекст на горенаведеното може да се наведат и некои примери:

Сторени грешки во гласањето и утврдување на резултатите од гласањето за одлуката. Повредата по правило се однесува на погрешно броење на гласовите, на пребројувањето на неважечките гласови односно кога не се земени во предвид важечките гласови. Во тие случаи постои потенцијална причина т.е доволно е фактот дека таквата грешка е сторена, па да постојат причини за побивање. Сепак, ако се утврди дека е постигнато потребното мнозинство и без додадените неважечки гласови, одлуката би била валидна т.е важечка.

Недавање на известување коешто влијаело на донесувањето на одлуката. И кај неоправданото ускратување на правото на известување важи критериумот на потенцијална причина. Заради тоа би биле без значење изјавите на собранието или на мнозинството акционери дека одбивањето на давање известување на акционерите не влијаело на донесувањето на одлуката. Имено, судот, и покрај дадените изјави, може да утврди дека немало релевантна повреда на постапката, па заради тоа нема да ја поништи побиваната одлука на собранието.

Други случаи на повреда на постапката. На останатите случаи на повреда на постапката како што се подготовките за собранието, објавата на дневниот ред, одржувањето на собранието и дејствијата во врска со одржувањето на собранието, судот ќе треба да го примени критериумот којшто одговара на конкретната повреда, со тоа што повредите на одредбите за постапката коишто се без вистински последици нема да се земаат во предвид.

Спротивност на материјалните одредби. Може да се побива секоја одлука на собранието ако е спротивна на било која присилна одредба на законот, и доколку таа повреда не претставува причина за ништовност.

Посебна корист на еден, а на штета на друштвото или на другите акционери. Ако акционерот гласал за одлука со намера за себе или за некој друг да стекне корист на штета на друштвото или на другите акционери, тоа значи дека штетата мора да настапи, а за остварување на користа доволно е да постои намера да се постигне корист, а не е битна големината на користа. Меѓутоа, мора да се нагласи дека утврдувањето на постоење намера како субјективна категорија во праксата е многу тешко да се докаже. Одлуката на собранието мора да биде таква со неа да може да се постигне корист, што значи дека таа мора да биде подобна за остварување на таа цел. Но, законодавецот предвидува дека ова правило нема да се примени, ако на другите акционери соодветно ќе им се надомести штетата. Имено, целта на оваа одредба за побивањето на одлуката на собрание е во тоа што да се спречи големите акционери со помош на мнозинство гласови да стекнат предност којашто е на штета на друштвото или на другите акционери. Во таа смисла таа значи заштита на малцинските акционери. Имено, примената на оваа одредба е повеќекратно условена, а и при толкувањето на поедини поими тешко е да се одреди нивната квалификација, како: што е тоа “да стекне корист”, “на штета на друштвото”, а особено “соодветно ќе им се надомести штетата” и сл.

Законодавецот во членот 412, став 3 предвидел одредба во која се уредуваат условите за побивање на одлука на собранието којашто е потврдена со нова одлука на собранието. Побивањето не може да се оствари ако собранието побиваната одлука ја потврдило со нова одлука и таа нова одлука не е побивана во пропишаниот рок за побивање, предвиден во член 410, став 3 од ЗТД.

Овластување за поднесување тужба за побивање. Во членот 413 е наведен кругот на оние коишто имаат овластување, односно активна легитимација да поднесат тужба за побивање на одлуката на собрание. Имено, тоа овластување го имаат:

1) Акционер кој учествувал во работата на собранието и своето противење на одлуката го изјавил во записникот. Овластен е и оној акционер кој нема право на глас (на пр. имателот на акција без право на глас), доволно е да учествувал во работата на собранието и своето противење на одлуката да го изјавил на записник, со што всушност ја изразил намерата дека го задржува правото за побивање на одлуката со тужба, во спротивно ќе нема право на тужба. Во случај акционерот да бил застапуван од полномошник, доволно е полномошникот да присуствувал на собранието и да изјавил противење во записник, а за поднесувањето на тужба одлучува акционерот.

2) Акционер кој не учествувал во работата на собранието бидејќи, спротивно на законот и на статутот, не му било допуштено да учествува во неговата работа, ако собранието не било уредно свикано или ако прашањето за коешто се одлучувало на собранието не било правилно објавено. Оваа одредба во пракса битно може да го ограничи

овластувањето за побивање, бидејќи акционерите може да не се појават масовно на собранието.

3) Секој акционер кога собранието донело одлука со намера акционерот кој гласал за одлуката за себе или за некој друг да стекне корист, на штета на друштвото или на штета на другите акционери. Овластување да поднесе тужба има токму секој акционер, како оној кој се обидел да стекне некоја корист со своето гласање на собранието, така и оној кој смета дека со побиваната одлука претрпел штета, значи и оној кој своето противење на одлуката не го изјавил во записник.

4) Органот на управување и надзорниот одбор. Органот на управување може да ја побива одлуката на собрание, бидејќи е тоа орган којшто би морал да ја спроведе побиваната одлука на собранието, ако не би се спротивставил на тоа со тужба за побивање. Во овој случај на надзорниот одбор како орган законодавецот му дава овластување да поднесе тужба за побивање, за разлика од неможноста како орган да поднесе тужба за утврдување на ништовност на одлука на собрание.

5) Секој член на органот на управување и надзорниот одбор, ако со спроведување на одлуката би сторил дејствие што е казниво, незаконито или за коешто може да одговара за штета. За разлика од овластувањето за поднесување тужба за утврдување на ништовност за што е овластен секој член на управниот и надзорниот одбор, тужба за побивање може да поднесе само оној член на управниот или надзорниот одбор кој со спроведувањето на одлуката би сторил дејствие што е казниво, незаконито или за коешто може да одговара за штета.

6) Доверител на друштвото кој има правен интерес. Доверителот на друштвото исто така има овластување на поднесе тужба за побивање на одлука на собранието, но само ако се утврди потоењето на правниот интерес за таквото побивање на одлуката.

Тужба за побивање (член 414 став 1 од ЗТД). На тужбата за побивање соодветно се применуваат ставовите 2, 3, 4 и 6 од член 410 од ЗТД. Имено, рокот за поднесување на тужба за побивање е 30 дена од донесувањето на одлуката на собранието и тоа:

- ако тужителот бил присутен на собранието на коешто е донесена одлуката, рокот почнува да тече од првиот нареден ден од денот на завршувањето со работа на собранието на коешто е донесена одлуката
- ако тужителот не присутувал на собранието на коешто е донесена одлуката, рокот почнува да тече првиот нареден ден од денот кога можел да дознае за одлуката, но не подоцна од една година од донесувањето на одлуката.

Доказот за тоа кога тужителот дознал за одлуката мора да го достави тужителот, а докажувањето за тоа кога тужителот можел да дознае е на терет на друштвото. Притоа допуштени се сите доказни средства, како што се на пример: писменото известување на друштвото до акционерите за донесувањето на одлуката, жигот на поштата, сослушување на сведоци кои го известиле акционерот и сл.

Тужбата се поднесува против друштвото, а не против собранието или органот којшто го застапува друштвото.

Последици од побивањето. Правните последици од поништената побивана одлука настануваат со нејзината правосилност. Ако тужбата е одбиена како неоснована, се смета дека одлуката на собранието е валидна од нејзиното донесување, што не значи дека таа не може повеќе да се побива од други причини доколку не се истечени роковите за побивање. Доколку одлуката на собрание со правосилна одлука на судот биде поништена, таа е таква од самиот почеток - ex tunc и не произведува никакви правни последици. Ваквиот општоприфатен став во пракса наидува на потешкотии од аспект на неговата примена. На пример ништовната одлука на собранието со која е поделена дивиденда се смета како да не е ни донесена па акционерите мора да го вратат тоа што го примиле. Сепак тоа не мора да го сторат ако примиле дивиденда, а не знаеле или не морале да знаат дека немаат право да ја примат исплатата. Исто така ако одлуката на собрание за избор на поедини членови на надзорниот одбор е ништовна, тоа не значи автоматски ништовност на одлуките на надзорниот одбор при чие донесување учествувал член чиј избор е поништен.

Правосилната пресуда за поништување на одлуката на собрание има дејство спрема сите акционери, членовите на органот на управување, односно на надзорниот одбор, дури и кога тие не биле странка во спорот и истата органот на управување во рок од три дена од денот на приемот ја доставува до трговскиот регистар, ако врз основа на неа е направен упис во трговскиот регистар.

Ништовност и побивање на одлука донесена на собир на содружници или со одлучување преку допишување

Поим. Во договорното право ништовноста претставува потешка форма на неважност којашто договорот односно обврската ја чини правно непостоечка и доследно на тоа необврзувачка. Ништовната обрска се смета како воопшто и да не настанала.

Причини за ништовност. Причините за ништовност може генерално да се поделат во две групи: материјални и процесни. Притоа материјалноправните причини на еднаков начин ќе се применат и на одлуката на собирот на содружници и на одлуката донесена со одлучување преку допишување. За разлика од тоа, процесните причини ќе се разликуваат во онаа мера во која се разликува постапката при свикување и одлучување на собирот на содружници од постапката при одлучување преку допишување.

ЗТД во членот 225, став 1 општо зборува за три причини за ништовност на одлуката донесена на собирот на содружници, односно со одлучување преку допишување:

- грешки при свикување на собирот на содружници (повикување на донесување на одлука преку допишување)
- непочитување на пропишаниот начин на донесување и формата на одлуката и

- спротивност на содржината на одлуката на закон, добрите деловни обичаи или одредбите на друштвото.

Грешки при свикување на собирот на содружници. Одлуката е ништовна ако собирот на содружници (во натамошниот текст собирот) на којшто е донесена одлуката неправилно е свикан, посебно ако на собирот не биле уредно повикани сите содружници. Пример за тоа е случај кога собирот ќе го свика некој кој за тоа не е овластен со законот или со договорот за друштвото (во натамошниот текст договорот). Недостатокот ќе биде отстранет ако сите содружници дојдат на собирот. При тоа треба да се земе во предвид дека тој услов е исполнет и тогаш ако на собирот не биле присутни оние содружници кои пред донесувањето на одлуката се откажале од правото на присуство на собирот. Тоа се однесува и во случај кога лицето кое не е за тоа овластено бара од содружниците по писмен пат да се изјаснат за одлуката која се предлага. Тој недостаток ќе биде отстранет ако сите содружници по писмен пат изјават дека се согласуваат со одлуката, или тоа го сторат на некој друг начин предвиден со договорот.

Ништовни се одлуките донесени на собирот, којшто е свикан од овластено лице, но на којшто не биле повикани сите содружници, освен оние кои однапред се откажале од тоа да им се испраќа покана, или ако не се воопшто наведени или се неточно наведени времето и местото на одржување на собирот. За ништовноста на одлуката доволно е поканата да не е правилно упатена и само на еден содружник. Не е од значење околноста што поканата е јавно објавена, освен ако јавното објавување било предвидено со договорот.

Содружниците мора да се повикаат со писмена покана, односно со друго известување по писмен пат што се доставува со препорачано писмо, со друга брза пошта или на друг погоден начин со доказ за прием, ако со договорот не е поинаку определено. Недостатокот во формата на повикувањето, роковите за повик како и останатите грешки во повикувањето на собирот, а не во свикувањето на собирот немаат за последица ништовност, туку само побивање на донесените одлуки. Исклучок би било ако недостатокот во формата на повикот биде сторена само спрема еден содружник на друштвото, зошто на секој содружник мора да му се обезбеди учество на собирот и во тоа не смее да се прават разлики. Истото важи и ако повикот е јавно објавен, а тоа не било предвидено со договорот.

Недостаток во повикувањето одлуката да се донесе преку допишување ќе се направи тогаш ако тој повик не биде испратен до сите содружници или на сите не им биде доставен предлогот за којшто би требало да се изјаснат. Ако се изјаснат дополнително за тоа сите недостатокот ќе биде отстранет.

Кај наведените грешки не се поставува прашањето дали тие влијаеле на донесувањето на одлуката. Доволно е таква грешка да е сторена па последица на тоа да биде ништовност на сите одлуки донесени на таков собир односно преку допишување.

Непочитување на пропишаниот начин на донесување и формата на одлуката. Одлуката е ништовна ако не е донесена на начин и во форма пропишани во законот. На пример, тоа ќе се случи ако не е донесена на

собирот на содружници ниту преку допишување надвор од собирот во постапка која е пропишана за начинот преку допишување, а не се исполнети со закон пропишаните услови дека таквата одлука сепак може да се смета дека е валидна.

За разлика од горенаведеното, ако има повреда на одредба на законот за тоа дека содружникот во друштво основано од едно лице мора без одлагање, откако ќе ја донесе одлуката, дејствувајќи како собир за тоа да состави записник, последицата не е ништовност на одлуката. Со пропишување на обврската одлуката да се внесе во записник не е всушност пропишување на постапка за донесување на одлука ниту форма на одлука, туку само обврска дека одлуката, откако ќе биде донесена, да се внесе во записник. Внесувањето на одлуката во записник се пропишува заради доказни цели.

Исто така нема последица ништовност на одлуката заради тоа што таа не е внесена во записник од собирот онака како е тоа определено со договорот или пак не е внесена во книгата на одлуки. Во првиот случај станува збор за повреда на договорот, а не во постапување спротивно на законот. Освен тоа, ниту одредбата на договорот, со којашто се бара одлуката да се внесе во записник не го бара тоа како дејствие на донесувањето на одлуката, туку како нејзино подоцнежено внесување во службената евиденција на друштвото, па пропустот во врска со тоа не може да има за последица ништовност на одлуката ако таа била донесена согласно законот.

Ако се постапи спротивно на начинот на донесувањето на одлуката којшто е предвиден во договорот односно нема да се донесе одлука во форма којашто е со договорот предвидена, но сепак тоа ќе се стори на начин на којшто е со законот предвиден, одлуката тогаш не е ништовна, туку може само да се побива.

Спротивност на содржината на одлуката на закон, на добрите деловни обичаи или на одредбите на договорот. Ништовноста на одлуката е последица на околноста дека одлуката во својата содржина, значи, во материјалноправна смисла е спротивна на присилен одредба од ЗТД. Пример за тоа би бил случај кога собирот на содружници ќе донесе одлука за зголемување на основната главнина со претворање на резервите во основна главнина и притоа да не се испочитува одредбата од членот 258, став 1 дека зголемувањето на влоговите мора да се изврши сразмерно на дотогашните влогови на содружниците.

ЗТД исто така пропишува дека одлуката е ништовна доколку нејзината содржина е спротивна на добрите деловни обичаи. Пример за ова би било кога содружниците на друштвото ќе донесат одлука со којашто ќе извршат исплата на значителен дел од имотот на друштвото за да на тој начин се изигра некој или сите доверители на друштвото. Доверителите на друштвото не би можеле да ја побиваат таа работа, освен доколку има место да се примени *actio Pauliana*.

Исто така ЗТД пропишува дека одлуката е ништовна доколку нејзината содржина е спротивна и на одредбите на договорот.

Тужба за утврдување на ништовност и кој е овластен да ја поднесе. Ништовноста на одлуката се утврдува со деклараторна (утврдителна) пресуда на судот во парнична постапка, врз основа на поднесена тужба

од овластено лице. Тужбата се поднесува во рок од шеесет дена од денот на донесувањето на одлуката, а може да ја поднесе:

- содружник кој учествувал во работата на собирот на содружниците и своето противење на донесување на одлуката го изјавил во записник (овие два услови мора да бидат кумулативно исполнети) или, кога се одлучува, преку допишување, своето противење да го доставил до друштвото во писмена форма и

- содружник на кој му било оневозможено да присуствува или да гласа на собирот на содружниците, односно да одлучува преку допишување

- секој управител, член на надзорен одбор, односно контролор (ако друштвото има орган на надзор), ако со одлука им се наредува да сторат нешто заради што би можеле да одговараат за штета, односно со што би сториле казниво дело.

Правни последици од ништовноста. Без оглед на тоа кој ја поднел тужбата, се разбира од кругот на овластените лица, правосилната пресуда со која е утврдена ништовност на одлуката донесена на собирот на содружници, односно со одлучување преку допишување има дејство спрема сите горенаведени лица кои се и овластени да поднесат тужба. Доколку пак пред утврдувањето на нејзината ништовност, ништовната одлука била запишана во трговскиот регистар, парничниот суд мора да ја достави до трговскиот регистар, којшто по службена должност ќе ја запише правосилната одлука во трговскиот регистар.

Побивање на одлука. Побивањето претставува поблага форма на неважност. ЗТД и за одлуките донесени на собир на содружници, односно преку допишување ги предвидува истите посебни причини за побивање како и за одлуката донесена на собранието односно побивање на одлука заради тоа што содружникот со гласањето стекнал за себе или на некој друг му овозможил да стекне корист на штета на друштвото или на другите содружници, или побивање на одлука која се темели на тоа дека е ускратено давањето на известувањето коешто влијаело на донесувањето на одлуката.

Утврдување на ништовност на друштвото

Со членот 33 од ЗТД се предвидени причините заради коишто може да се утврди и ништовност на трговско друштво, покрај предвидената ништовност на одлуките. Притоа законодавецот утврдува дека тоа би било во следните случаи:

1. непостоење на договор за друштво, односно на статут, или ако договорот за друштвото, односно статутот не е склучен, односно усвоен во форма определена со ЗТД;
2. ако, при основање на друштвото, во договорот за друштвото, односно во статутот не се наведени индивидуално запишаните влогови на содружниците, односно на акционерите, вкупниот износ на запишаната основна главнина или не се наведени фирмата и предметот на работење на друштвото или предметот на работење на друштвото не е во согласност со закон или добрите деловни обичаи;
3. не е уплатен, односно внесен пропишаниот (со закон) најмал износ на основната главнина;

4. друштвото не е запишано во трговскиот регистар според седиштето;

5. деловна неспособност на сите основачи и

6. ако бројот на основачите на друштвото е помал од најмалиот број на основачи определен со ЗТД за одредена форма на друштва.

Овластување да поднесат тужба за утврдување ништовност на друштво имаат секој содружник и акционер, односно управител, член на орган на управување, односно член на надзорен одбор, контролор, овластен ревизор или доверител. Рокот за поднесување на тужбата изнесува три години, сметано од денот на уписот на друштвото во трговскиот регистар. По истекот на овој рок никој којшто е овластен не може да се повикува, односно да поднесува тужба за утврдување на ништовност на друштвото. Тоа значи дека и доколку постоела некоја од наведените причини за утврдување на ништовност на друштвото, ако во предвидениот рок од три години некој од овластените за поднесување на тужба не ја поднесе тужбата, друштвото и покрај недостатокот го има полниот правен капацитет да истапува во правниот промет.

Законодавецот, покрај наведените посебности на одредбите на ЗТД за ништовноста (во утврдувањето на рокови во коишто може да се поднесе тужбата, што е спротивно на општото начело утврдено во ЗОО дека правото на истакнување на ништовноста не се гаси и во тоа што, покрај основното начело на ЗОО дека на ништовноста може да се повикува секое лице кое има правен интерес), овде предвидел уште една посебност во однос на тоа што дозволува повредата заради којашто е поднесена тужбата до моментот на донесувањето на одлуката на судот или во определен рок од страна на судот да биде отстранета. Доколку се случи вакво нешто тогаш судот таквата тужба ќе ја отфрли или евентуално одбие, доколку истата не биде повлечена од подносителот.

Органите на управување на трговското друштво имаат обврска да достават заверена копија од тужбата, до судот којшто го води трговскиот регистар и тоа да го сторат без одлагање, односно доколку е можно истиот ден или во најкус можен рок на пример во рок од три дена. Судот којшто го води трговскиот регистар ќе го забележи водењето на спорот, а ништовноста ќе ја забележи откако ќе му биде доставена правосилна одлука со којашто се утврдува дека друштвото е ништовно и ќе изврши објавување на правосилната одлука со којашто е утврдена ништовност во Службен весник на РМ. Меѓутоа со ваквата забелешка на правосилната одлука во трговскиот регистар не значи дека трговското друштво автоматски престанува да постои. Имено, во ваков случај судот кај којшто се води трговскиот регистар по службена должност ќе именува ликвидатор за да ја спроведе постапката за ликвидација на трговското друштво. Законодавецот заради заштита на третите лица предвидел дека ништовноста не влијае во поглед на преземените правни работи, со што уште еднаш се потврдува дека институтот ништовност во рамките на деловното право се карактеризира со посебности што не се карактеристични за овој институт предвиден во општото право, односно во ЗОО.